

З огляду на останнє твердження, дослідники підкреслюють таке. Немає жодних підстав стверджувати, що при однозначній ворожості бандерівської УПА стосовно поляків потрібні були ще якісь додаткові провокації, зокрема, з радянської сторони, щоб загострити або поглибити українсько-польський конфлікт. Ворожнеча між українцями і поляками в роки війни досягла апогею і тому, ймовірно, не потребувала того, щоб її слід було зайвий раз розпалювати [14, 193]. Інтенсивність, розмах і жорстокість протистояння між УПА і АК були значно більшими, ніж боротьба, яку проводили обидві армії і проти німців, і проти радянських партизан [15, 86–93].

Як би історики сьогодні не оцінювали роль радянського фактору в тих подіях, а також участь у них інших сторін, зокрема німецької та польської, бандерівське керівництво передусім несе відповідальність за прийняте рішення щодо вбивств кількох десятків тисяч цивільних поляків на підставі застосованого ним принципу колективної відповідальності. Цей принцип, між іншим, неодноразово застосовував і сталінський політичний режим у підході до вирішення долі багатьох радянських народів, зокрема прибалтійських, кримських татар, калмиків, чеченців та інших, яких звинувативши в масовій колаборації з німцями, депортували із земель їх проживання. Хочеться сподіватися, що реалізовані в останні роки зусиллями російських, українських і польських спецслужб проекти з публікації раніше не відомих документів із цих відомств, піднімуть завісу над усіма таємницями трагічних подій часів війни, дадуть можливість об'єктивно оцінити участь залучених у них людей, сприятимуть створенню більш довірливих відносин між Україною, Польщею та Росією.

Список використаної літератури

1. Komorowski B. Za Wolyn odpowiadają Sowietci // Rzeczpospolita. – 2008. – 24 lipca ; Відкритий лист Голови загальнопольського союзу кресових і комбатантських організацій Яна Невінського на ім'я Маршала Сейму РР Броніслава Коморовського від 22 липня 2008 (з доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.odkrywca.pl/65-rocznica-zbrodni-oun-upa-a-wladze-pp>
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX століття. – 2-ге вид. / Я. Грицак – К. : Генеза, 2000 ; Нгусак J. Historia Ukrainy 1772–1999 / J. Нгусак. – Lublin, 2000.
3. Мельтюхов М. Советско-польские войны. Военно-политическое противостояние 1918–1939 гг. / М. Мельтюхов. – М. : Vere, 2001.
4. Широкоград А. Великие противостояния. Давний спор славян. Россия. Польша. Литва / А. Широкоград. – М. : АСТ, 2007.
5. Яковлева Е. Польша против СССР 1939–1950 / Е. Яковлева. – М. : [б. и.], 2007.
6. Забытый геноцид: «Волынская резня» 1943–1944 годов : сб. док. и исслед. / сост. А. Дюков. – М. : [б. и.], 2008.
7. Polska–Ukraina: trudne pytania. Materiały międzynarodowego seminarium historycznego «Stosunki polsko-ukrainские w latach Drugiej wojny światowej». – Т. 1–10. – Warszawa, 1998–2005 ; Україна–Польша: важкі питання : матеріали Міжнар. семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». – Т. 1–10. – Луцьк, 1998–2009.
8. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 lipca 2009 r. w sprawie tragicznego losu Polaków na Kresach Wschodnich [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.orka.sejm.gov.pl>
9. Відкритий лист Голови загальнопольського союзу кресових і комбатантських організацій Яна Невінського на ім'я Президента РР Леха Качинського від 28 липня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.odkrywca.pl/65-rocznica-zbrodni-oun-upa-a-wladze-pp>
10. Ільющин І. Українська повстанська армія і Армія Крайова. Протистояння в Західній Україні (1939–1945 рр.) / І. Ільющин. – К. : [б. в.], 2009.
11. Пленков О. Третий Рейх. Война: до критической черты / О. Пленков. – СПб. : Нева, 2005.
12. Гогун А. Сталинские командос. Украинские партизанские формирования, 1941–1944 / А. Гогун. – М. : Рос. полит. энцикл., 2012.
13. Ільющин І. Між Києвом, Москвою і Варшавою : зб. ст. / І. Ільющин. – К. : КСУ, 2011.
14. Соколов Б. Оккупация. Правды и мифы / Б. Соколов. – М. : АСТ, 2002.

Людмила Стрільчук

Українсько-польський міжнаціональний конфлікт: причини та особливості перебігу

Українсько-польський конфлікт, що мав місце у роки Другої світової війни на територіях Волині, Галичини, Холмщини, Лемківщини та Підляшшя, є однією із найтрагічніших сторінок українсько-польських взаємин і досі залишається однією із найдискусійніших тем в історії двох народів. Ні в середовищі науковців, ні в українському та польському суспільствах і досі немає однозначної відповіді щодо подій на Волині у 1943 р. У цій статті здійснено спробу проаналізувати причини та особливості перебігу українсько-польського конфлікту у роки Другої світової війни.

Ключові слова: Друга світова війна, національні суперечності, українсько-польський конфлікт, Волинь, Східна Галичина, Холмщина, Підляшшя, УПА.

Стрильчук Людмила. Українсько-польський міжнаціональний конфлікт: причини і особливості протекання. Українсько-польський конфлікт, имевший место в годы Второй мировой войны на территориях Волини, Галичины, Холмщины, Лемковщины и Подляшья, является одной из самых трагических страниц украинско-польских отношений и до сих пор остаётся одной из самых дискуссионных тем в истории обоих народов. Ни в среде учёных, ни в украинском и польском обществах до сих пор нет однозначного ответа, чем были события на Волини в 1943 г. В данной статье предпринимается попытка проанализировать причины и особенности протекания украинско-польского конфликта в годы Второй мировой войны.

Ключевые слова: Вторая мировая война, национальные противоречия, украинско-польский конфликт, Волинь, Восточная Галичина, Холмщина, Подляшье, УПА.

Strilchuk Ludmila. Ukrainian-Polish Ethnic Conflict: Peculiarities. Ukrainian-Polish conflict that took place during World War II in Volhynia, Galicia, Holm, Lemko and Podlasie is one of the most tragic pages of Ukrainian-Polish relations remains one of the locus of topics in the history of both nations. None among the scientists nor the Ukrainian and Polish society is still no clear answer, what are events in Volhynia in 1943. This article attempts to analyze the causes and peculiarities of the Ukrainian-Polish conflict during World War II.

Key words: World War II, national conflicts, the Ukrainian-Polish conflict, Volhnia, eastern Galicia, Kholm, Podlasie, UPA.

Початок українсько-польського міжетнічного конфлікту на порубіжних територіях тягнеться з часів пацифікації, коли у 30-х роках ХХ ст. польський уряд здійснив низку зневажливих заяв та дій щодо українського населення Волині, Східної Галичини, Холмщини, Підляшшя та Лемківщини: обмеження у правах на освіту, руйнування українських храмів. Багато вчених сходяться на думці, що саме польський режим Ю. Пілсудського вперше використав національний геноцид, створив перший концентраційний табір.

У вересні 1939 р. Польська держава зникла з політичної карти світу. Враховуючи політику Польщі щодо українців і українсько-польські суперечності, і більшовики, і нацисти уже з 1939 р. розпочали використовувати тактику «загравання» з українцями Волині й Галичини: проводили українізацію освіти, культури, адміністративного апарату, віддавали українцям вилучені у поляків землі. Нацисти з політично свідомих і націоналістично налаштованих українців комплектували низові органи адміністрування, допоміжну поліцію, тощо.

Проаналізуємо підстави, які давали обом народам (українцям і полякам) право на претензії стосовно зазначених територій, що мало місце в роки Другої світової війни. Зокрема, для української сторони однією із підстав були статистичні дані загальнопольського перепису 1931 р., згідно з яким усі зазначені землі були населені переважно українцями. Наприклад, за польським переписом 1931 р. на Волині проживало 70,4 % українців і лише 15,2 % поляків та україномовних римо-католиків [1]. І навіть міжвоєнна військова та цивільна колонізація Волині і Східної Галичини суттєво не змінила цього становища.

Для польської суспільної думки такою ж підставою поміж інших був значний культурний та економічний внесок поляків у розвиток цих земель упродовж їхнього багатостолітнього перебування в складі Польщі. Це породжувало у польської сторони уявлення, що цього внеску не заперечуватиме жодна з країн. Тому від моменту їхньої втрати у вересні 1939 р. ніхто на польських землях не хотів сумніватися в тому, що після переможенної війни «західних альянсів» ці території з якихось причин могли б бути не повернуті Польщі [1].

Як зазначає доктор історичних наук І. Ілюшин, боротьба за «східні креси» вже в ході війни дала польській стороні новий аргумент, який коротко можна було б сформулювати так: «На теренах, які поляки завоювали власною кров'ю, вони не були окупантами».

Таким чином, впливав висновок, що тільки один із учасників українсько-польської територіальної суперечки за вказані землі винен у тому, що за умов німецької окупації ця суперечка набирала форм кривавої різанини, етнічних чисток, народовбивства тощо.

У листопаді 1942 р. нацистська адміністрація здійснила акцію виселення 200 тисяч поляків із території Люблінського дистрикту, в якій були задіяні українські поліційні та адміністративні сили. Відібрану в поляків землю за мовчазної згоди нацистів поступово почали займати українці, поселенці з навколишніх територій. Ці факти дали підстави керівникам польського підпілля вдатися до відплатних акцій проти українців, жертвами яких стали 2 тис. українців, а ще кілька тисяч перетворилися у біженців.

Бійці польських формувань, знищуючи українські поселення, нерідко виявляли невинуватого жорстокість та неабиякий цинізм. Тож перший міжетнічний українсько-польський конфлікт у роки Другої світової війни стався внаслідок очевидної німецької провокації, на яку піддалися політичні лідери обох народів.

Згаданий факт був далеко не єдиною провокацією з боку нацистів. Останні використовували різноманітні методи нацьковування українців і поляків один на одного. Так, наприклад, українська охоронна поліція, сформована окупантами з місцевого населення на Галичині, час від часу влаштовувала облави у лісах, здійснювала репресії проти польського населення, погроми. Водночас школа в Дембіці випускала батальйони польської гранатової поліції, яка здійснювала аналогічну політику щодо українців.

Навесні 1943 р. масовими стали напади німецької поліції на польські села під виглядом «бандерівців». За здійснені гітлерівцями злочини польські бойовики та поліція згодом мстилися невинним українцям. У відповідь УПА палила польські села. Протистояння усе більше загострювалося.

Дослідник В. В'ятрович у своїй статті «Польське питання в ідейно-політичних засадах ОУН(б)» досліджує, як оцінювали тогочасні події в середовищі українського та польського національних рухів [2]. Зокрема, він вважає, що станом на липень 1943 р., коли конфлікт досягнув апогею, Провід ОУН видав листівку-відозвугу до поляків: «Спільна доля, яка нас поєднала, і наша боротьба проти завойовників Берліна і Москви за власні держави вимагає порозуміння обох народів. Український народ завжди готовий до такого порозуміння. Не маємо жодних ворожих планів до польського народу і не хочемо жодної п'яді польської землі. Визнаємо право кожного народу на самовизначення, на власну державу. Наш стосунок до польського народу опертий на приязні і бажанні співпраці» [3, 171–172].

У відповідь Крайова репрезентація політична видала 30 липня того ж року відозвугу до українського народу. Документ переповнений докорами на адресу українців за те, що вони співпрацюють із німцями, а також погрозами покарати повстанців, щойно буде відновлено Польську державу. Єдиним позитивним моментом можна вважати заяву польського уряду про те, що він позитивно оцінює прагнення українців до власної державності. Проте зазначалося: «Освідчуємо, що не відмовимося від східних земель Речі Посполитої, у південній частині якої одвіку мешкають поляки поруч з українцями, де Польська Нація упродовж століть чинила велетенський цивілізаційний та економічний внесок» [4, 80]. Звичайно, така заява не сприяла залагодженню стосунків між двома народами, її не сприйняли ні українські кола, ні шовіністично налаштовані поляки. Польський дослідник Р. Тожецький називав це звернення забавами з вогнем і провокацією, адже воно тільки «підлило олії у вогонь» українсько-польського конфлікту [5, 272].

У серпні 1943 р. відбувся Третій надзвичайний великий збір ОУН, який затвердив нові програмні положення українського визвольного руху. У постановах різко засуджено позицію польського еміграційного уряду у розв'язанні українського питання. «Польська імперіалістична верхівка, – зазначалося в них, – є вислужником чужих імперіалізмів та ворогом свободи народів. Вона намагається польські меншини на українських землях і польські народні маси до боротьби з українським народом і помагає німецькому і московському імперіалізмові винищувати український народ» [6, 235]. Отже, навіть у цій постанові, що побачила світ у часи найбухливішого протистояння,

ми не знайдемо звинувачення всього польського народу у злочинній щодо українців діяльності. Ворогом названо не поляків, а «польську імперіалістичну верхівку» [2].

У жовтні 1943 р. Провід ОУН видав спеціальний Комунікат щодо подій на Волині. У цьому документі, зокрема, зазначалося:

«1. ОУН самостійників державників неодноразово в своїх офіційних публікаціях займала становище до польського населення на українських землях та до українсько-польських відносин взагалі і своє негативне становище до тих форм боротьби, що їх згадані події виявляють.

2. Ні український нарід, ні Організація нічого спільного з тими масовими убивствами не мають.

3. Польсько-українська різня лежить сьогодні в інтересі Німеччини, а в першу чергу в інтересі большевицької Москви, яка шляхом взаємного фізичного винищення українців і поляків змагає до тим легшого поневолення народів та заволодіння їх землями» [2].

«Провід ОУН осуджує факти взаємних масових убивств, звідки б вони не походили, і взиває українське громадянство бути чутким на ворожу інспірацію» [7, 324]. Із польського боку, навпаки, жодного заклик до припинення боротьби не з'явилося. У листівках, звернених до українців, говорилося: «Пам'ятайте, що злочинна діяльність доведе Ваш народ до трибуналу, в якому суддями будемо ми, поляки [...] Ми настільки сильні, щоб кожен злочин пімстити трикратно» [8, 362].

1943 р. став не тільки апогеєм українсько-польського конфлікту, він став роком перелому у Другій світовій війні. Поразка німецьких військ під Сталінградом, розгортання наступу Червоної армії означали, що українському визвольному рухові слід готуватися до нової радянської окупації. Очевидно, що в рамках підготовки до цього подальша ескалація протистояння з поляками була вигідною тільки силам, що бажали повного ослаблення структур ОУН та УПА. Восени 1943 р. в с. Мелна на Львівщині відбулася нарада обласних провідників ОУН ЗУЗ, яку провів голова Бюра Проводу ОУН Роман Шухевич. Головною темою обговорень було прилаштування українського підпілля до нових геополітичних змін, що насувалися. Серед інших питань розглянуто польське питання. «Необхідно добиватися перемир'я з поляками, – згадує рішення наради її учасник Василь Галаса, – як з підпіллям, так і з населенням. Треба докласти всіх зусиль, щоб усунути з нашої боротьби польський фронт. З приходом советської влади посилити пропаганду в польському середовищі, поширювати ідею єдиного фронту проти спільного для обох народів ворога» [2].

Проте різкі зміни в українсько-польському протистоянні, що набрало на той час вже великих обертів, були не можливими. У 1944 р. «вогнище» конфлікту перекинулося на Галичину. На цих теренах польське підпілля почувало себе більш впевнено, ніж на Волині, крім того, воно розуміло їх геополітичну важливість у післявоєнному встановленні кордону, тому було розпочато антиукраїнські збройні акції.

Але початок цього року був доволі оптимістичний – після тривалої перерви відновився переговорний процес, більш того, дійшло навіть до підписання спільного українсько-польського протоколу. Проте, як згодом виявилось самі переговори були потрібні лише для того, аби відволікти увагу українців від підготовки та розгортання акції «Бужа», метою якої було засвідчити польськість західноукраїнських земель. Один із провідних діячів ОУН, редактор її офіціозу «Ідея і Чин» Михайло Палідович писав у цій ситуації: «Польща і далі провадить політику боротьби зі змаганнями українського народу за власну державу. Український нарід, навпаки, не бореться з Польщею і її визвольними змаганнями. Український нарід бореться за свою державу, за володіння на своїх землях, не посягаючи на чужі, тим самим і польські землі, за свою державно-політичну самостійність і суверенність» [6, 373]. Український народ не може відступити від боротьби за своє право мати власну державність, натомість польські керівні кола заради майбутнього свого ж народу мають відійти від імперіалістичних концепцій. Відповідно справа залагодження міжнаціонального конфлікту залежить лише від готовності до цього польського уряду.

У другій половині 1944 р. стало зрозуміло, що ставка польського підпілля на співпрацю із СРСР виявилася хибною: землі Західної України ввійшли до СРСР, НКВД заарештувало деконспірованих вояків АК, а польському підпіллю завдано такого удару, від якого воно не могло оправитися. Польща постала перед реальною небезпекою повторної втрати незалежності та перетворення на промосковського сателіта. В повоєнній Європі формувалися нові геополітичні реалії, які вимагали нових концепцій подальшого розвитку як від польського, так і від українського національного рухів [2].

Водночас утвердження впливу СРСР в Центрально-Східній Європі після завершення Другої світової війни викликало занепокоєння урядів Англії, Франції та США, а також національно-патріотичних сил в країнах так званої «народної демократії», зокрема в Польщі, Чехословаччині, Угорщині та Румунії. Ця обставина створювала сприятливі умови для згуртування внутрішніх та зовнішніх опозиційних щодо Радянського Союзу сил. Власне, на цьому ґрунті керівництво ОУН та УПА й розробило концепцію національно-демократичної антитоталітарної революції народів Центрально-Східної Європи. Основним її елементом була боротьба за національне самовизначення та демократію як спільну політичну платформу для поневолених радянською імперією народів. Єдиний фронт поневолених народів мав стати новим потужним фактором міжнародного життя, визначати майбутнє країн Європи [2].

Основний вплив на вироблення цієї концепції мала міжнародна ситуація після Другої світової війни. У світі сформувалася нова міжнародно-політична система, у якій, як і в довоєнній, знову не було місця для української держави. Конфлікт, який назівав між СРСР і країнами Заходу та розхитував стабільність цієї системи, також не обіцяв українцям нічого доброго. Вороги СРСР не спромоглися чітко сформулювати свою позицію щодо народів, які потрапили під владу Москви. Підтримувана США діяльність різноманітних політичних організацій, які об'єднували представників «народів Росії», була яскравим прикладом того, як могли розв'язати українське питання американці. Отже, і після завершення Другої світової війни актуальним залишався головний принцип націоналістичного руху – опора на власні сили.

Аналіз українсько-польського конфлікту років Другої світової війни дає змогу зробити такі висновки: по-перше, етнічний конфлікт був спровокований імперськими амбіціями двох непримиренних ворогів, які виявилися союзниками у питанні протидії як українському, так і польському визвольному руху; по-друге, політичні лідери українців і поляків за власними суперечностями не змогли або не схотіли усвідомити, що були лише незначними фігурами в протистоянні двох тоталітарних імперій, а в результаті стали жертвами; по-третє, українці й поляки досі великою мірою перебувають під владою закладених у ті буремні роки стереотипів, взаємно звинувачуючи одні одних, не помічаючи власної провини.

Щодо стійкості історичних стереотипів у свідомості обох народів-сусідів, то доктор історичних наук І. Ілюшин, досліджуючи українсько-польський конфлікт часів Другої світової війни, виділив, як найбільш поширений, такий стереотип: лише один із учасників українсько-польської територіальної суперечки за землі Волині, Східної Галичини, Холмщини, Підляшшя, Надсяння і Лемківщини, що відбулася в 1939–1947 рр., мав законне право на вказані території, лише українці, або лише поляки [1].

Однак, абсолютно логічно, що українці й поляки вважали згадані землі рідними для себе, адже так історично склалося, що протягом багатьох поколінь вони проживали на цих землях, вважали їх придбаними завдяки важкій праці багатьох поколінь. До того ж історичний досвід свідчить, що жодна країна чи народ ще ніколи добровільно не зрікалися територій, які вони вважали з тієї чи іншої причини власними [1]. Саме у цьому і полягає весь драматизм українсько-польського територіального конфлікту.

Проблема подолання поширених у суспільній свідомості й закоренілих у колективній пам'яті стереотипів, що стосуються трагічної українсько-польської історичної спадщини, ще дуже далеко від свого остаточного вирішення. І допоки залишатимуться спогади про ці важкі сторінки минулого в українсько-польських відносинах, зберігатимуться і ці стереотипи. Водночас в українських та польських науковців існує надія побудувати таку історичну концепцію цих відносин, яка не ображатиме жоден із народів і сприйматиметься більшістю, як компромісна.

Список використаної літератури

1. Ілюшин І. Українсько-польський міжнаціональний конфлікт часів Другої світової війни в суспільній свідомості і колективній пам'яті: стереотипи та історичні факти [Електронний ресурс] / І. Ілюшин. – Режим доступу : www.forumn.kiev.ua/2009-10-89/89-09/html
2. В'ятрович В. Польське питання в ідейно-політичних засадах ОУН(б) [Електронний ресурс] / В. В'ятрович. – Режим доступу : www.oun-upa.org.ua/vjatrovych_

3. Polacy! Odezwa OUN // Siwicki M. Dzieje konfliktow polsko-ukrajinskih / M. Siwicki. – Warszawa, 1992. – Т. 2. – С. 171–172.
4. Зверення Краєвої Політичної Репрезентації до українського народу (30 липня 1943 р.) // І. Культурологічний часопис. Ч. 28 : Волинь 1943. Боротьба за землю. – Львів, 2003. – С. 80.
5. Torzecki R. Polacy i ukraincy. Sprawa ukraińska w czasie II wojny światowej na terenie II Rzeczypospolitej / R. Torzecki. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1993. – С. 272.
6. Літопис Української Повстанської Армії. – Львів ; Торонто, 1995. – Т. 24. – С. 235.
7. Провід ОУН СД: Комунікат (Відозва, 1943) // Літопис Української Повстанської Армії. – Львів ; Торонто, 2001. – Т. 26. – С. 364.
8. Miejscowy komendant Polskich Oddzialow Zbrojnych. Ukraińcy! – 362 s.

Марія Ступницька

Причини та передумови українсько-польського міжнаціонального конфлікту часів Другої світової війни

У статті здійснено спробу розкрити причини українсько-польського, збройно-політичного протистояння в роки Другої світової війни. Проаналізовано відносини українського й польського народів напередодні конфлікту. Розглянуто роль Німеччини й Радянського Союзу в розгортанні українсько-польського конфлікту в період Другої світової війни.

Ключові слова: українсько-польські відносини, Друга світова війна, міжнаціональний конфлікт, Волинь, Галичина.

Ступницькая Мария. Причины и предпосылки украинско-польского межнационального конфликта времен Второй мировой войны. В статье сделана попытка раскрыть причины украинско-польского, оружейно-политического противостояния в годы Второй мировой войны. Анализируются отношения украинского и польского народов накануне конфликта. Рассматривается роль Германии и Советского Союза в развертывании украинско-польского конфликта времен Второй мировой войны.

Ключевые слова: украинско-польские отношения, Вторая мировая война, межнациональный конфликт, Волинь, Галичина.

Stupnicka Maria. Causes and Conditions of the Ukrainian-Polish Inter-Ethnic Conflict Since World War II. In the article attempts to uncover the causes of the Ukrainian-Polish, armed and political resistance in World War II. Author analyzed the relationship of the Ukrainian and Polish people before the conflict. The role of Germany and the Soviet Union in the deployment of the Polish-Ukrainian conflict since World War II.

Key words: Ukrainian-Polish relations, World War II, ethnic conflict, Volhynia, Galicia.

Українсько-польський міжнаціональний конфлікт, що виник за часів Другої світової війни на території Волині, Східної Галичини, Холмщини, Підляшшя, Надсяння та Лемківщини, досі залишається дискусійною темою української і польської історіографії та найважливішим питанням сучасних відносин двох народів-сусідів. Незважаючи на те, що минуло вже майже сім десятиліть від тих подій, чимало українців і поляків не можуть вибачити образ і кривд, яких завдали їхні співвітчизники одне одному в те воєнне лихоліття. Добре відомо про те, як переслідували польські урядовці українську меншину в Першій і Другій Речі Посполитій. Донині «не загоїлися рани» в тієї української людності, яка стала об'єктом депортації 1947 р., відомої під назвою «акція Вісла». У свою чергу, польська сторона і насамперед представники старшого покоління, погоджуючись із тим, що українці у минулому насправді зазнали в Польщі невинуватених страждань, стверджує, що «останні несумірні зі злочинами, скоєними стосовно польського населення Західної України Українською повстанською армією».

На думку польських і українських учених, джерела українсько-польського конфлікту у зазначений період ховаються у спільному минулому і є наслідком давніх обопільних упереджень, завданих кривд. Серед причин протистояння виділяють:

– драматична історія українського та польського народів у XVI–XVIII ст., заповнена особливо жорстокими селянськими бунтами і козацькими повстаннями, що придушувалися в потоках крові й залишили у свідомості багатьох поколінь взаємні кривди, почуття соціальної несправедливості;